

Соснюк О. П.,

кандидат психологічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної психології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: oleh.sosniuk@knu.ua
ORCID: 0000-0002-7558-8879
Researcher ID: W-2633-2017

Баратюк О. О.,

студентка 2 курсу магістратури,
факультет психології,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка
E-mail: hotsulsash@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5365-5914

ЗВ'ЯЗОК МІЖ ГРОМАДЯНСЬКОЮ ІДЕНТИЧНІСТЮ ТА ЖИТТЕСТІЙКІСТЮ УКРАЇНСЬКОЇ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ

Стаття присвячена аналізу зв'язку між громадянською ідентичністю та життєстійкістю української студентської молоді. За результатами емпіричного дослідження авторами визначено особливості громадянської самоідентифікації, громадянської компетентності та життєстійкості студентів.

Встановлено, що найбільш поширеними типами громадянської ідентичності серед досліджуваних є латентний та спільнотний, менш поширеними, але помітними – інституційно-ігровий та спільнотно-ігровий. Виявлено статистично значущі позитивні кореляції між життєстійкістю та різними аспектами громадянської компетентності, такими як відповідальність, настанови, уміння та навички, участь та знання.

Визначено відмінності у проявах громадянської компетентності молоді. Показники за шкалами громадянські настанови, соціальні зв'язки та громадянська участь у студентів, що мають статус тимчасово пере-

міщених осіб, значущо вищі порівняно зі студентами, які перебувають за постійним місцем проживання.

Виявлено наявність статистично значущого зв'язку між колективістською спрямованістю та життєстійкістю молоді.

Встановлено статистично значущі кореляції між показниками життєстійкості, рівня зрілості та типу громадянської ідентичності. Життєстійкість має позитивні кореляції із зрілістю громадської ідентичності, суб'єктною орієнтацією, концептуальністю, когнітивною, ціннісною та поведінковою залученістю. Визначено, що студенти з спільнотним типом громадянської ідентичності мають значно вищий рівень життєстійкості порівняно зі студентами з латентним типом громадянської ідентичності.

Встановлено, що предикторами життєстійкості української студентської молоді виступають: суб'єктна орієнтація, громадянські уміння та навички, колективізм, особистісна компетентність, соціальна відповідальність, а також типи громадянської ідентичності (інституціонально-ігровий, латентний, спільнотний, спільнотно-ігровий).

Ключові слова: громадянська ідентичність, типи громадянської ідентичності, громадянська компетентність, життєстійкість, самоідентифікація, студентська молодь.

Вступ

Актуальна ситуація в Україні спонукає громадян до переосмислення системи цінностей та усвідомлення власної громадянської ідентичності. Тривалі військові дії зачіпають практично всі верстви населення. Однак найбільше це стосується молоді, яка стикається з викликами, що виходять далеко за межі її попереднього досвіду. І саме в таких умовах відбувається формування громадянської ідентичності молодого покоління.

Постановка проблеми. У дослідженнях останніх років науковцями встановлено, що в умовах воєнних дій спостерігається активізація громадянської позиції молоді, а також зростання рівня її патріотизму, національної самосвідомості та громадянської відповідальності. У діях молоді це виявляється через підвищену волонтерську активність, участь у суспільних ініціативах.

Зазначені зміни у соціальній активності та свідомості молоді можна інтерпретувати як прагнення до захисту власної країни та власної громадянської ідентичності. Ситуація змушує молодь більш активно замислюватись про значення громадянства та власне місце у суспільному житті країни.

Водночас, молоді люди в цей період стикаються зі значними психологічними труднощами, зокрема хронічним стресом та підвищенням рівня тривожності, що позначається на їх життєстійкості та ймовірніше за все має вплив на складний та багатогранний конструкт громадянської ідентичності.

Таким чином, воєнні дії, для молоді є одночасно і джерелом значних випробувань, і потужним фактором трансформації її ідентичної. Саме тому існує потреба у вивченні зв'язку між громадянською ідентичністю та життєстійкістю молоді. Це дозволить розробляти стратегії ефективної психологічної роботи з представниками молодого покоління, сприятиме становленню їх громадянської ідентичності, розвитку самостійності та формуванню у них навичок життєстійкості, що включають емоційну витривалість, гнучкість мислення та здатність до соціальної адаптації.

Теоретичний аналіз

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічну базу дослідження насамперед складають концептуальні положення, які стосуються вивчення:

- *громадянської ідентичності* – положення про визначальну роль громадянської суб'єктності у структуруванні політичного дискурсу молоді (Zhadan, & Poznyak, 2016); модель та типи громадянської ідентичності (Petrovska, 2021); психологічні чинники громадянської ідентичності (Синельников, 2018; Rohal, Synelnykov, & Sehedra, 2021), положення про комунікаційні бар'єри громадянської самоідентифікації, інтеграцію раціонального, емоційного, життєвого та творчого досвіду у громадянській ідентичності (Остапенко, 2016; Соснюк & Остапенко, 2017), положення про індивідуальний та груповий характер самоідентифікації (Kovalenko & Roketa, 2016);

- *життєстійкості особистості* – положення про зв'язок життєстійкості з можливостями особистості щодо подолання стресових ситуацій, здатністю до особистісного зростання та збагачення життєвого досвіду (Maddi, Khoshaba, Persico, Lu, Harvey & Bleecker, 2002); положення про зв'язок особистісних властивостей і життєстійкості особистості (Diener, Emmons, Larsen & Griffin, 1985; Титаренко & Ларіна, 2009; Лазос, 2018; Сердюк, 2011; Чиханцова, 2021).

Аналізу особливостей зв'язку між громадянською ідентичністю та життєстійкістю молоді в освітньому та соціальному просторі присвячено роботи низки зарубіжних вчених, які відзначають значення

громадянської участі, а також освітніх інтервенцій у формуванні громадянської ідентичності та життєстійкості студентів, розглядають різноманіття освітніх підходів та визначають їх вплив на громадянські настанови та поведінку молоді (Marciniak, 2019; Kuusisto, de Groot, Schutte & Rissanen, 2023). Втім, у цих дослідженнях зв'язок між громадянською ідентичністю та життєстійкістю молоді аналізується лише в умовах миру.

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Аналіз публікацій свідчить про те, що зв'язок між громадянською ідентичністю та життєстійкістю молоді в умовах воєнного часу вивчено недостатньо. У нашому дослідженні ми спробуємо частково подолати існуючі прогалини щодо такої інформації.

Мета статті полягає у розкритті особливостей зв'язку між типами громадянської ідентичності та життєстійкістю української студентської молоді.

Методологія дослідження

Для досягнення дослідницьких цілей та завдань нами було використано наступні методи та методики:

- методика «Діагностика рівня зрілості та типу громадянської ідентичності особистості» (авт. Петровська І. Р.);
- «Методика діагностики громадянської компетентності» (авт. Соснюк О.П., Остапенко І.В., Соснюк Є.О.);
- «Шкала стресостійкості Коннора – Девідсона-10» (адапт. Школіна Н. В., Шаповал І. І., Орлова І. В., Кедик І. О., Станіславчук М. А.);
- «Шкала індивідуалізму та колективізму» (авт. Г. Тріандис, М. Гельфлянд);
- анкета для встановлення соціально-демографічних характеристик та отримання відомостей про умови та місце проживання досліджуваних.

Для обробки результатів використовувались: непараметричний U-критерій Мана-Уїтні, кореляційний аналіз (коефіцієнт рангової кореляції Спірмена) та регресійний аналіз.

Емпірична база дослідження. Дослідження проводилось у березні-травні 2024 року в онлайн-форматі. У дослідженні взяло участь 266 представників української студентської молоді (у віці 18-25 років).

Результати

Виклад основного матеріалу. За результатами проведеного емпіричного дослідження визначено особливості громадянської самоідентифікації, громадянської компетентності та життєстійкості студентів.

В процесі аналізу результатів за методикою «Діагностика рівня зрілості та типу громадянської ідентичності особистості» встановлено, що у досліджуваних спостерігається середній та високий рівень зрілості громадянської ідентичності (табл. 1).

Таблиця 1

Результати за шкалами діагностики рівня зрілості громадянської ідентичності особистості

Шкала	Медіана	Середнє	Стандартне відхилення	Розмах
Оцінка пріоритетності ідентичності, як громадянина/ки України	3	3,37	2,08	1-7
Шкала «Репрезентованість»	5	4,63	2,08	1-7
Шкала «Стійкість»	2	1,73	1,34	0-5
Шкала «Суб'єктна орієнтація»	3	2,86	1,37	0-5
Шкала «Концептуальність»	3	2,53	1,5	0-5
Інтегральна шкала «Зрілість громадянської ідентичності»	12	11,75	4,04	2-21
Шкала «Когнітивна залученість»	22	22,94	4,96	7-35
Шкала «Громадянське самопочуття»	21	20,35	5,7	7-35
Шкала «Ціннісна залученість»	26	25,01	6,45	6-35
Шкала «Поведінкова залученість»	23	23,43	4,9	11-35
Інтегральна шкала «Інституціональна спрямованість»	90,5	91,73	16,08	51-134
Шкала «Прийняття»	27	25,35	5,37	7-35
Шкала «Інтеграція»	22	21,66	4,48	8-34
Шкала «Спільнотна спрямованість»	22	47,01	8,55	15-69
Шкала «Індивідуально-рольова/ігрова спрямованість»	48,5	1,41	1,28	0-6

Середні значення за більшістю шкал знаходяться в діапазоні середнього та високого рівнів. Насамперед, це стосується результатів за шкалою «Інституціональна спрямованість», які можна розглядати

як свідчення особливої значущості соціальних інститутів для молоді. Натомість, показники за шкалою «Стійкість» виявились досить низькими, що може вказувати на недостатню стійкість громадянської ідентичності в умовах соціальних змін або у стресогенних ситуаціях. Також за даною методикою нами було встановлено, що найбільш поширеними типами громадянської ідентичності серед досліджуваних є латентний та спільнотний, менш поширеними, але помітними – інституційно-ігровий та спільнотно-ігровий (табл. 2).

Таблиця 2

Розподіл результатів за типами громадянської ідентичності особистості

Тип громадянської ідентичності	Кількість	Відсоткове співвідношення
Ігровий	1	0,4%
Інституційно-спільнотний	3	1,3%
Інституційно-ігровий	11	4,6%
Латентний	95	39,7%
Спільнотний	26	10,9%
Спільнотно-ігровий	6	2,5%

Найменш поширеним виявився ігровий тип ідентичності (0,4%), що свідчить про мінімальну кількість студентів, які сприймають свою громадянську ідентичність як роль або гру. Це може розглядатись як індикатор досить серйозного ставлення української студентської молоді до питань та проблем, пов'язаних з громадянською ідентичністю.

Аналіз результатів за «Методикою діагностики громадянської компетентності», свідчить про в цілому високий рівень громадянської компетентності досліджуваних студентів (табл. 3). Найбільш високі показники зафіксовано за шкалою «Громадянські знання» («ГЗ»), найменші (хоча все рівно досить високі) за шкалою «Громадянська відповідальність» («ГВ»).

Таблиця 3

**Розподіл результатів за шкалами
«Методики діагностики громадянської компетентності»**

Шкала	Медіана	Середнє	Стандартне відхилення	Розмах
«Громадянська відповідальність» («ГВ»)	9	8,83	1,53	6-12
«Громадянські настанови» («ГН»)	9	9,45	1,56	6-12
«Громадянські уміння та навички» («ГУН»)	9	9,17	1,35	6-12
«Соціальні зв'язки» («СЗ»)	9	9,40	1,47	6-12
«Громадянська участь» («ГУ»)	9,5	9,37	1,60	5-12
«Громадянські знання» («ГЗ»)	11	10,34	1,60	5-12

Також нами було визначено відмінності у проявах громадянської компетентності молоді за допомогою U-критерія Мана-Уїтні. Результати студентів, що мають статус тимчасово переміщених осіб, статистично значущо вищі порівняно зі студентами, які перебувають за постійним місцем проживання, за шкалами громадянські настанови ($U=4839$, $p=0,025$, сила ефекту $0,181$), соціальні зв'язки ($U=3068$, $p=0,050$, сила ефекту $0,201$) та громадянська участь ($U=3120$, $p=0,050$, сила ефекту $0,209$).

За «Шкалою індивідуалізму та колективізму» нами було отримано дані, які засвідчують поширеність колективістських настроїв серед опитаних студентів (табл. 4).

Таблиця 4

Результати за «Шкалою індивідуалізму і колективізму»

Шкала	Медіана	Середнє	Стандартне відхилення	Розмах
«Колективізм – Індивідуалізм»	96	98,8	15,66	17-143

Аналіз результатів вимірювання за «Шкалою Коннора – Девідсона-10» дозволив визначити в цілому досить високий рівень стресостійкості серед опитаних (табл. 5). Однак стандартне відхилення, яке склало $6,19$, показує, що в межах вибірки існує помітна варіабельність у рівнях стресостійкості. Розмах від 9 до 40 балів за шкалою

підкреслює, що у досліджуваних студентів спостерігається широкий діапазон рівнів стресостійкості (від дуже низького до високого).

Таблиця 5

Результати за «Шкалою стресостійкості Коннора – Девідсона-10»

	Медіана	Середнє	Стандартне відхилення	Розмах
Стресостійкість	29	28,1	6,19	9-40

За результатами кореляційного аналізу встановлено статистично значущі зв'язки між показниками життестійкості, рівня зрілості та типу громадянської ідентичності. Життестійкість має позитивні кореляції із зрілістю громадянської ідентичності, суб'єктною орієнтацією, концептуальністю, когнітивною, ціннісною та поведінковою залученістю. Визначено, що студенти з спільнотним типом громадянської ідентичності мають значно вищий рівень життестійкості порівняно зі студентами з латентним типом громадянської ідентичності (табл.6).

Таблиця 6

Результати кореляційного аналізу між показниками «Шкали стресостійкості Коннора – Девідсона-10» та методики «Діагностика рівня зрілості та типу громадянської ідентичності особистості»

Шкали рівня зрілості та типу громадянської ідентичності особистості	Шкала стресостійкості
Шкала «Репрезентованість»	-0,10
Шкала «Стійкість»	0,152*
Шкала «Суб'єктна орієнтація»	0,262*
Шкала «Концептуальність»	0,248*
Інтегральна шкала «Зрілість громадянської ідентичності»	0,218*
Шкала «Когнітивна залученість»	0,258*
Шкала «Громадянське самопочуття»	0,215*
Шкала «Ціннісна залученість»	0,221*
Шкала «Поведінкова залученість»	0,226*
Інтегральна шкала «Інституційна спрямованість»	0,297*
Шкала «Прийняття»	0,116

Шкала «Інтеграція»	0,034
Шкала «Спільнотна спрямованість»	0,090
Шкала «Індивідуально-рольова/ігрова спрямованість»	-0,039

Примітка: «*» - статистична значущість на високому рівні $p \leq 0,05$.

За результатами кореляційного аналізу встановлено статистично значущі зв'язки між показниками життестійкості та громадянської компетентності. Виявлено статистично значущі позитивні кореляції між шкалою стресостійкості та шкалами громадянська відповідальність, громадянські настанови, громадянські уміння та навички, громадянська участь та громадянські знання. Найвища кореляція була виявлена між резильєнтністю та громадянською участю (табл.7).

Таблиця 7

**Результати кореляційного аналізу між показниками
«Шкали стресостійкості Коннора – Девідсона-10» та
«Методики діагностики громадянської компетентності»**

	Шкали громадянської компетентності					
	Громадянська відповідальність	Громадянські настанови	Громадянські уміння та навички	Соціальні зв'язки	Громадянська участь	Громадянські знання
Шкала стресостійкості	0,165*	0,181*	0,167*	0,115	0,191*	0,161*

Примітка: «*» - статистична значущість на високому рівні $p \leq 0,05$.

Також, було виявлено наявність статистично значущого зв'язку між колективістською спрямованістю та життестійкістю молоді ($r=0.165$, $p \leq 0,05$).

Для визначення впливу типу громадянської ідентичності на життестійкість української студентської молоді ми використовували регресійний аналіз (табл.8).

Коефіцієнт детермінації R^2 в моделі становить 0,342. Це означає, що приблизно 34,2% варіабельності життєстійкості може бути пояснено через змінні, пов'язані з типом громадянської ідентичності.

Таблиця 8

**Регресійна модель життєстійкості
залежно від типу громадянської ідентичності**

Модель	Значущість p	R	R^2
Резильєнтність	0,001*	0,585	0,342

Примітка: «*» - статистична значущість на високому рівні $p \leq 0,05$.

У подальшому в регресійній моделі нами було розглянуто кілька предикторів, включаючи суб'єктну орієнтацію, громадянські уміння та навички, колективізм, а також особистісну компетентність та соціальну відповідальність (табл.9).

Таблиця 9

**Коефіцієнти регресійної моделі життєстійкості
залежно від типу громадянської ідентичності**

Змінні	Тип змінної в моделі	Коефіцієнт	Значущість p
Життєстійкість	Константа	5,106	-
Суб'єктна орієнтація	Предиктор	0,655	0,015
Громадянські уміння та навички	Предиктор	0,634	0,013
Колективізм - індивідуалізм	Предиктор	0,121	0,001
Типи громадянської ідентичності	Інституційно-ігровий	6,047	0,028
	Латентний	2,922	
	Спільнотний	4,711	
	Спільотно-ігровий	3,735	
Особистісна компетентність	Предиктор	-0,874	0,005
Соціальна відповідальність	Предиктор	0,812	0,004

Примітка: «*» - статистична значущість на високому рівні $p \leq 0,05$.

Регресійне рівняння може бути виражене у наступному вигляді: $\text{Життєстійкість} = 5.106 + 0.655 * \text{Суб'єктна орієнтація} + 0.634 *$

Громадянські уміння та навички + 0.121 * Колективізм - індивідуалізм - 0.874 * Особистісна компетентність + 0.812 * Соціальна відповідальність

У підсумку нами було встановлено, що предикторами життєстійкості української студентської молоді виступають: суб'єктна орієнтація, громадянські уміння та навички, колективізм, особистісна компетентність, соціальна відповідальність, а також типи громадянської ідентичності (інституційно-ігровий, латентний, спільнотний, спільотно-ігровий).

Дискусія

У проведеному емпіричному дослідженні нами було встановлено зв'язок між громадянською самоідентифікацією, громадянською компетентністю та життєстійкістю української студентської молоді. Зазначені особливості частково фіксувались і в наших попередніх дослідженнях (Соснюк, Остапенко, & Кірова, 2023), що свідчить про надійність отриманих даних та висновків.

Однак ми не схильні їх переоцінювати. Насамперед, стосовно домінуючих типів громадянської ідентичності та їх впливу на життєстійкість молоді. Адже життєстійкість ми розглядали переважно в контексті адаптаційних можливостей, а типи громадянської ідентичності - в межах однієї діагностичної моделі. Цілком ймовірно, що, досліджуючи життєстійкість більш комплексно (Maddi, Khoshaba, Persico, Lu, Harvey & Bleecker, 2002; Титаренко & Ларіна; Лазос, 2018; Чиханцова, 2021), і застосовуючи альтернативні моделі та типології громадянської ідентичності, ми зможемо встановити дещо інші зв'язки між громадянською ідентичністю та життєстійкістю.

Висновки

За результатами емпіричного дослідження авторами визначено особливості громадянської самоідентифікації, громадянської компетентності та життєстійкості студентів.

Встановлено, що найбільш поширеними типами громадянської ідентичності серед досліджуваних є латентний та спільнотний, менш поширеними, але помітними – інституційно-ігровий та спільотно-ігровий.

Виявлено статистично значущі позитивні кореляції між життєстійкістю та різними аспектами громадянської компетентності, такими як відповідальність, настанови, уміння та навички, участь та знання. Найвища кореляція була встановлена між життєстійкістю та громадянською участю.

Визначено відмінності у проявах громадянської компетентності молоді. Показники за шкалами громадянські настанови, соціальні зв'язки та громадянська участь у студентів, що мають статус тимчасово переміщених осіб, значущо вищі порівняно зі студентами, які перебувають за постійним місцем проживання.

Виявлено наявність статистично значущого зв'язку між колективістською спрямованістю та життєстійкістю молоді.

Встановлено статистично значущі кореляції між показниками життєстійкості, рівня зрілості та типу громадянської ідентичності. Життєстійкість має позитивні кореляції із зрілістю громадської ідентичності, суб'єктною орієнтацією, концептуальністю, когнітивною, ціннісною та поведінковою залученістю. Визначено, що студенти з спільнотним типом громадянської ідентичності мають значно вищий рівень життєстійкості порівняно зі студентами з латентним типом громадянської ідентичності.

Встановлено, що предикторами життєстійкості української студентської молоді виступають: суб'єктна орієнтація, громадянські уміння та навички, колективізм, особистісна компетентність, соціальна відповідальність, а також типи громадянської ідентичності (інституційно-ігровий, латентний, спільнотний, спільнотно-ігровий).

Перспективи подальших досліджень полягають у комплексному вивченні життєстійкості українців, що перебувають в державі та за її межами, і визначенні зв'язків між їх життєстійкістю та громадянською ідентичністю.

Декларація про конфлікт інтересів. Автори заявляють про відсутність потенційних конфліктів інтересів стосовно дослідження, авторства та / або публікації цієї статті.

Внесок авторів. Автори спільно працювали на усіма розділами і зробили однаковий внесок до цього дослідження.

Фінансування. Автори повідомляють, що дослідження було проведено в межах науково-дослідної роботи кафедри соціальної психології факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка.

Подяки. Автори дякують учасникам дослідження, а також колегам з кафедри соціальної психології факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка та відділу психології політичної поведінки молоді Інституту соціальної та політичної психології НАПН України.

Список використаних джерел

- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71–75.
- Kovalenko, A. B. & Roketa, O-L. (2016). Youth`s imagery features of their own future and future of Ukraine. *Український психологічний журнал*, 1, 50–62.
- Maddi, S. R., Khoshaba, D. M., Persico, M., Lu J., Harvey, R., & Bleecker, F. (2002). The Personality Construct of Hardiness. *Journal of Research in Personality*, 36, 72–85.
- Marciniak, M. (2019). The Civic Engagement of University Students as a Protective Factor in Terms of the Resilience Concept. *Yearbook of Pedagogy*, 42, 181 - 196. <https://doi.org/10.2478/rp-2019-0012>
- Petrovska, I. (2021). Psychological model of civic identity formation. *Journal of Education Culture and Society*, 2, 167–177. <https://doi.org/10.15503/jecs2021.2.167.178>
- Rohal, N. I., Synelnykov, R. Yu., & Sehed, I. O. (2021). Language factors of civic identity formation. *Український психологічний журнал*, 1(15), 165-179. DOI: [https://doi.org/10.17721/upj.2021.1\(15\).9](https://doi.org/10.17721/upj.2021.1(15).9)
- Zhadan, I. V., & Poznyak, S. I. (2016). Political Discourse as a Factor of Youth Civic Subjectivity Development Psychology of political and economic self-constitution. *Proceedings of the IV international scientific and practical seminar, Kyiv, May 20*. 70–75.
- Лазос, Г. П. (2018). Резильєнтність: концептуалізація понять, огляд сучасних досліджень. *Актуальні проблеми психології. Том 3.: Консультативна психологія і психотерапія*. 14, 26–64.
- Остапенко, І. В. (2016). Концептуальні засади дослідження комунікативних бар'єрів національної та громадянської самоідентифікації. *Український психологічний журнал*, 2(2), 73–84.
- Сердюк, Л. З. (2011). Психологічне благополуччя як чинник самореалізації особистості студентів і інтегрованому освітньому середовищі. *Проблеми загальної та педагогічної психології: Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка*, 5(5), 329–338.
- Синельников, Р. Ю. (2018). Психологічні чинники громадянської ідентичності особистості. *Організаційна психологія. Економічна психологія*, (4 (15)), 84–95.
- Соснюк, О. П., Остапенко, І. В., & Кірова, К. О. (2023). Зв'язок між національною ідентичністю та життєстійкістю української студентської молоді в умовах воєнного часу. *Український психологічний журнал*, 2(20), 113–130. DOI: [https://doi.org/10.17721/upj.2023.2\(20\).8](https://doi.org/10.17721/upj.2023.2(20).8)
- Соснюк, О. П. & Остапенко, І. В. (2017). Психосемантичні особливості національної та громадянської ідентичності студентської молоді. *Український психологічний журнал*, 2(4), 164–176.
- Титаренко Т. М. & Ларіна Т. О. (2009). *Життєстійкість особистості: соціальна необхідність та безпека: навчальний посібник*. Київ: Марич.
- Чиханцова, О. (2021). *Психологічні основи життєстійкості особистості: монографія*. Київ: Талком.

References

- Diener, E., Emmons, R. A., Larsen, R. J. & Griffin, S. (1985). The Satisfaction With Life Scale. *Journal of Personality Assessment*, 49(1), 71–75.
- Kovalenko, A. B. & Roketa, O-L. (2016). Youth`s imagery features of their own future and future of Ukraine. *Ukrainian Psychological Journal*, 1,50–62.
- Kuusisto, E., de Groot, I., Schutte,I., & Rissanen, I. (2023). Civic Purpose among Higher Education Students – A Study of Four Dutch and Finnish Institutions. *Journal of Empirical Theology*, 36(2):1–18. DOI:10.1163/15709256-20231158
- Maddi, S. R., Khoshaba, D. M., Persico, M., Lu J., Harvey, R., & Bleecker, F. (2002). The Personality Construct of Hardiness. *Journal of Research in Personality*, 36, 72–85.
- Marciniak, M. (2019). The Civic Engagement of University Students as a Protective Factor in Terms of the Resilience Concept. *Yearbook of Pedagogy*, 42, 181 - 196. DOI: <https://doi.org/10.2478/rp-2019-0012>
- Petrovska, I. (2021). Psychological model of civic identity formation. *Journal of Education Culture and Society*, 2,167-177.
DOI: <https://doi.org/10.15503/jecs2021.2.167.178>
- Rohal, N. I., Synelnykov, R. Yu., & Sehedra, I. O. (2021). Language factors of civic identity formation. *Ukrainian Psychological Journal*, 1(15), 165-179. DOI: [https://doi.org/10.17721/upj.2021.1\(15\).9](https://doi.org/10.17721/upj.2021.1(15).9)
- Zhadan, I. V., & Poznyak, S. I. (2016). Political Discourse as a Factor of Youth Civic Subjectivity Development Psychology of political and economic self-constitution. *Proceedings of the IV international scientific and practical seminar, Kyiv, May 20*. 70-75.
- Lazos, H. P. (2018). Rezilyentnist: kontseptualizatsiya ponyat, ohlyad suchasnykh doslidzhen. [Resilience: conceptualization of concepts, review of modern research.]. *Aktualni problemy psykholohiyi. Tom 3.: Konsultatyvna psykholohiya i psykhoterapiya*. 14, 26–64. [in Ukrainian].
- Ostapenko, I. V. (2016). Kontseptualni zasady doslidzhennya komunikatyvnykh baryeriv natsionalnoyi ta hromadyanskoyi samoidentyfikatsiyi [Conceptual principles of the study of communicative barriers of national and civic self-identification]. *Ukrainian Psychological Journal*, 2(2), 73–84. [in Ukrainian].
- Serdyuk, L. Z. (2011). Psykholohichne blahopoluchchya yak chynnyk samorealizatsiyi osobystosti studentiv i intehrovanomu osvitnomu seredovyshchi. [Psychological well-being as a factor of self-realization of students' personality and integrated educational environment]. *Problemy zahalnoyi ta pedahohichnoyi psykholohiyi: Zbirnyk naukovykh prats Instytutu psykholohiyi im. H.S. Kostyuka*, 5(5), 329–338. [in Ukrainian].
- Synelnykov, R. Yu. (2018). Psykholohichni chynnyky hromadianskoi identychnosti osobystosti. [Psychological factors of a person's civic identity]. *Orhanizatsiina psykholohiia. Ekonomichna psykholohiia*, (4 (15)), 84–95. [in Ukrainian]. DOI: <https://doi.org/10.31108/2.2018.4.15.10>
- Sosniuk, O. P., Ostapenko, I. V., & Kirova, K. O. (2023). Zviazok mizh natsionalnoiu identychnistiu ta zhyttiistiikistiu ukrainskoi studentskoi molodi v umovakh voiennoho chasu [The relationship between national identity and hardiness of Ukrainian student youth in wartime]. *Ukrainian Psychological Journal*, 2(20), 113–130. [in Ukrainian]. DOI: [https://doi.org/10.17721/upj.2023.2\(20\).8](https://doi.org/10.17721/upj.2023.2(20).8)
- Sosniuk, O. P. & Ostapenko, I. V. (2017). Psykholemantychni osoblyvosti natsionalnoyi ta hromadyanskoyi identychnosti studentskoyi molodi. [Psychosemantic

features of national and civic identity of student youth]. *Ukrainian Psychological Journal*, 2(4), 164–176. [in Ukrainian].

Tytarenko T. M. & Larina T. O. (2009). *Zhyttyestiykist osobystosti: sotsialna neobkhdnist ta bezpeka: navchalnyy posibnyk. [Hardiness of the individual: social necessity and security: a study guide]*. Kyiv: Marych. [in Ukrainian].

Chykhantsova, O. (2021). *Psykhologichni osnovy zhyttyestiykosti osobystosti: monohrafiya. [Psychological foundations of personality hardiness: monograph.]*. Kyiv: Talkom. [in Ukrainian].

Abstract

Sosniuk O. P.,

PhD (Candidate of Psychological Sciences),
Associate Professor (docent),
Social Psychology Department,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
E-mail: oleh.sosniuk@knu.ua

Baratiuk O. O.,

MPsych (Master of Psychology),
Faculty of Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv
E-mail: hotsulsash@gmail.com

THE RELATIONSHIP BETWEEN CIVIC IDENTITY AND HARDINESS OF UKRAINIAN STUDENT YOUTH

This article is devoted to analysis of connection between civic identity and hardiness of Ukrainian student youth. According to the results of empiric research authors have defined the peculiarities of civic self-identification, civic competence and hardiness of students.

It was determined, that the most prevalent types of civic identity among the researched are latent and communitarian, less distributed, but salient - institutionally-gamified and communitarily-gamified.

Statistically significant positive correlations between hardiness and different aspects of civic competence, such as responsibility, attitudes, skills and abilities, participation and knowledge were discovered. The highest correlation was found between hardiness and civic participation.

Distinctions between manifestations of civic competences of youth were discovered. Indicators on scales of civic attitudes, social connections and civic participation are statistically higher for students, who are temporarily displaced, in comparison with students, who remain at permanent place of residence.

The existence of statistically significant relationship between collectivist orientation and hardiness was found.

Statistically significant correlations between indicators of hardiness, level of maturity, and type of civic identity were established. Hardiness has

positive correlations with maturity of civic competence, subject orientation, conceptuality, cognitive, value-based, and behavioral engagement. It was determined, that students, who have communitarian type of civic identity have significantly higher level of hardiness, in comparison with students, who have latent type of civic identity.

It was discovered, that subject orientations, civic skills and abilities, collectivism, personal competence, social responsibility and types of civic identity (institutionally-gamified, latent, communitarian, communitarily-gamified) predictors act as predictors of hardiness of Ukrainian student youth.

Key words: *civic identity, types of civic identity, civic competence, hardiness, self-identification, student youth.*

Отримано – 19 квітня 2024
Received – April 19, 2024

Рецензовано – 23 квітня 2024
Revision – April 23, 2024

Прийнято – 25 квітня 2024
Accepted – April 25, 2024